

SISSEJUHATUS

Käesolev ülevaade on esimene Eestis bongamise ja vaadeldud linnuliikide kogumisega tegelejatele mõeldud reeglistik. Kõik kes tahavad avaldada oma punktid aadressil www.estbirding.ee **peavad** järgima neid reegleid. Antud reeglistikku **võivad** järgida kõik linnuvaatlejad, kes seda oma nimekirjade koostamisel teha soovivad.

Bongarireeglistik sätestab, mis on punktiks loetav linnuliik ja loob teatud punktide arvestamise standardi, et nimekirjade koostajad saaksid neid omavahel võrrelda. Olukordi, mida võib erinevalt interpreteerida on siiski lõputult ja kõiki situatsioone hõlmavat reeglistikku ei ole võimalik koostada. Tegemist on erinevate arvamuste kompromissiga. Abimaterjalina on kasutatud American Birding Associationi, Bongariliitto, Club300.de, Club300.se jt. bongariorganisatsioonide reeglistikke.

Maailma, Lääne-Palearktise ja Euroopa nimekirju saab pidada Globaltwitcheri portaalis (www.globaltwitcher.com). Samuti on see hea keskkond aastapunktide lisamiseks ja teiste vaatlejate hetkeseisudega võrdlemiseks. Siiski on osade nimekirjade (talvepunktid, maakonnad jne.) pidamine Globaltwitcheris keeruline ja vastavate nimekirjade muutused sooviksime saada operatiivselt aadressile [estbirding\(ät\)estbirding.ee](mailto:estbirding@estbirding.ee).

ÜLDLEVINUD NIMEKIRJADE SELGITUSED

List, nimekiri, punktid – kattuva tähendusega terminid mida, kasutatakse nähtud linnuliikide nimekirja kohta.

1) Eesti nimekiri e. Eesti punktid e. esterid

Ajas jätkuv nimekiri, kuhu kogunevad linnuliigid, mis on nähtud kogu elu vältel Eesti Vabariigi territooriumil. Siia nimekirja kantakse nii spontaanselt saadud kui ka bongatud liigid.

2) Eesti aastanimekiri

Ajas korduv nimekiri, kuhu kogunevad ühe kalendriaasta jooksul Eestis vaadeldud linnuliigid (1. jaanuarist – 31. detsembrini).

3) Maakonna nimekiri

Ajas jätkuv nimekiri, kuhu kogunevad kogu elu vältel vastavas maakonnas vaadeldud linnuliigid. Kokkuleppeliselt kasutatakse maakondade haldusjaotust seisuga 1.1.2008 ja seda jälgitakse tulevastest haldusreformidest sõltumata. Muude haldusjaotuste põhjal peetavad maakonna listid avaldatakse eraldiseisvalt ja juurde märgitakse vastava haldusjaotuse periood.

4) Talvenimekiri

Ajas jätkuv nimekiri, kuhu kogunevad kogu elu vältel detsembri algusest veebruari lõpuni vaadeldud linnuliigid.

5) Esimese jaanuari nimekiri e. üks-üks nimekiri

Ajas jätkuv nimekiri, kuhu kogunevad esimestel jaanuaridel vaadeldud linnuliigid.

6) 24 tunni nimekiri

Nimekiri, kuhu kantakse ühe konkreetse kalendripäeva (kl. 00:00-24:00) jooksul kohatud linnuliigid.

ÜLDREEGLID

1. Nimekirjadesse lisatakse ainult loodusliku või ebaselge päritoluga linnuliikide esindajad - kategooriad A,B,C ja D.
2. Hübridist punkti ei saa.
3. Surnud linnust punkti ei saa.
4. Vaadeldud liik peab olema hästi nähtud. Liigi määrangu õigsuses peab olema kindel. Vähihagi kahtluse korral või halvasti nähtud/kuuldud liiki nimekirjadesse ei lisata. Kergekäeliselt linde määrates riskib linnuharrastaja oma renomeega. Hea linnumehe maine sünnib aastatega, kuid selle võib rikkuda hetkega!
5. Määrang võib olla tehtud pärast vaatlust. Alati ei ole võimalik lindu leidmishetkel kindlalt määrata, kuid vaatlusest tehtud kirjelduse või foto/videodokumentatsiooni põhjal on hiljem kirjanduse ja ekspertide abiga määrang sageli võimalik. Väga harvadel juhtudel on linnu määramine võimalik alles pärast püüdmist, mõõtmist või isegi DNA-teste. Ka sellistel juhtudel saavad lindu näinud isikud liigist punkti.
6. Kui vaadeldud liik on Eesti Linnuharulduste Komisjonis (HK) käsitletavate liikide nimekirjas või kui tegemist on liigi esmasvaatlusega Eestis, siis lisatakse vaadeldud liik nimekirja peale vaatluse HK poolset heakskiitu. Kui vaatlus on hästi dokumenteeritud ja HK poolt aktsepteerimine kindel, siis võib liigi ka kohe tabelitesse lisada.
7. Loomaaias, loomapargis, lindlas vms. kohas peetavast linnust punkti ei saa. Ka teadaolevalt vangistusest vabastatud linnust punkti ei saa. Nende hulka kuulub näiteks jahi otstarbel vabastatud nurmkana.
8. Lindude püüdmise määramiseks on lubatud vaid rõngastusluba ja -kogemust omavatel inimestel. Linnu heaolu on protseduuri juures esmatähtis ja järgida tuleb rõngastajaeetikat.
9. Rõngastamise käigus kinni püütud linnust saab punkti, kui lind tuuakse võrgust/mõrrast linnujaama meeskonnale (ja püüdmishetkel püüdmispaigas viibivatele) rõngastustoiminguteks, pildistamiseks ja määrangu kinnitamiseks. Pärast rõngastustoiminguid ja harulduste puhul ka dokumenteerimist lind vabastatakse koheselt.
10. Lindu ei tohi hoida vangistuses ilma põhjuseta ja liiga kaua. Sellise tegevuse eest võivad rõngastajad kaotada rõngastusloa. Kui lindu on liigselt kaua või asjatult kinni peetud, siis lind ei ole punktikõlbulik. Sellised isendid ei ole punktikõlbulikud ka koheselt vabastamise järgselt kuna linnud jäävad sageli püügipaigale stressist taastuma. Kui liiki ei suudeta koheselt määrata, siis lind mõõdetakse, pildistatakse, kirjeldatakse ja rõngastaja kohustus on haruldus vabastada koheselt rõngastustoimingute järgselt. Sellise tegevuse

korral peab rõngastaja olema kindel, et kogutud andmestiku põhjal on linnu hilisem määrang kindlasti võimalik.

11. Kui lind püütakse kinni juhuslikult (mitte rõngastamise eesmärgil), siis saavad linnust punkti selle leidjad ja teised enne püüdmist vaba lindu näinud isikud. Haavatud ja halvas tervislikus seisukorras linnuga peab talitlema vastavalt looduskaitse seadusele ja lind tuleb viia loomade hooldusega ja ravimisega tegelevasse asutusse, kui on lootust, et linnu elu suudetakse päästa (loomade turvakodu, loomaaed, loomaarst). Kõiki visuaalselt halva tervise juures olevaid linde ei pea kinni püüdma ja igas olukorras tuleb käituda vastavalt olukorrale kasutades tervet mõistust.

Ravile võtmise kriteeriumina võiks pidada näiteks seda, et lind on vales biotoobis (N: merelind maas) ja et linnu saab kergesti kätega kinni püüda. Arvesse tuleb võtta ka linnu haruldust, võimalusel võtta ühendust vastava liigi spetsialistiga.

12. Eesti (või maakonna vms.) piiri ääres vaadeldud, kuid piiridest väljaspool olevast linnust saab punkti, kui vaatleja ise on olnud Eesti (vm. vastava ala) territooriumil.

13. Kinnisel alal (näiteks militaaralad, tehased, taluhoovid jms) elav või töötav inimene saab seal nähtust liigist punkti. Haruldasemate liikide puhul tuleb igal juhul (bongarieetikaga mitte vastuollu minnes) üritada organiseerida piirkonda ligipääs ka teistele bongaritele (kokkuleppel ala omaniku või haldajaga). Kõik alal liikuvad bongarid on alale sisenedes kohustatud täitma omaniku või haldaja juhiseid.

14. Looduslikult vabad linnud, kes on harjunud inimeste juuresolekuga (toitmisele tulevad isendid, laevale järgnevad linnud jm. sarnased juhtumid) on siiski A-kategooria linnud ja punktikõlbulikud.

15. Muudel erijuhtumitel tuleb küsida teiste harrastajate arvamust ja otsus teha selle põhjal.

24 H REKORDI TEGEMISE REEGLID

Pane tähele, et antud reeglistik on üksikutes punktides erinev Estonian Openi ja muude linnurallide reeglistikest!

1. Võistkonna suurus 3-6 inimest.
2. Üle 50% võistkonna liikmetest peab liigi registreerima (kolmest kaks, neljast kolm, viiest kolm ja kuuest neli) – tuleb näha/kuulda sama isendit!
3. Punkti saab kirja üldjuhul vaid määratud liigi eest. Juhul, kui mõnest liigipaarist (- rühmast) kohati vaid isendeid, kes jäid liigini määramata, siis saab punkti ka liigipaari (- rühma) eest. Näiteks saab punkti määramata käbilinnu eest, kui kuuse- ja männi-käbilindu ei suudetud määrata või punkti saab kajaka eest, kui antud isend oli ainuke kogu ralli jooksul kohatud kajakas ja liik jäi määramata.
4. Elektroonilised ja mehhaanilised peibutusvahendid on keelatud. Vilistamine on lubatud.
5. Pesakülastustel ei tohi tegevusega kaasneda lindudele **mitte mingit** häirivat mõju. Tihti võib linnu pesa olla sellises kohas, et vanalinde saab linde häirimata vaadelda (N: CICCIC, PASMONT jt.).
6. Bongamine on aktsepteeritud, nagu kõikidel linnurallidel
7. Abimeeskondade kasutamine ei ole lubatud. Rariliini infot võib kasutada.
8. Meeskonna liikmed peavad olema üksteise hääleulatuses kogu ralli jooksul ja kogu meeskond peab olema samas autos (kui kasutatakse autot). Autojuhi kasutamine on lubatud, kuid autojuht ei tohi osaleda lindude otsimisel.
9. Eeltöö rallile eelneval päeval on lubatud.

Estonian 24 h race rules

1. Team size 3-6 members.
2. More than 50 % of the team must record the bird (2 out of 3, 3 out of 4, 3 out of 5 and 4 out of 6 team members).
3. Count only full species as indicated by the current Estonian checklist. A wider identification (for example Accipiter sp. when A. gentilis and A. nisus were not observed) can be counted as one species.
4. Electronic luring may not be used. Self-made calls (whistling etc.) are allowed.
5. There can't be **any kind** of disturbance to birds when watching nesting birds.
6. Twitching is allowed.
7. Team can't receive any kind of bird related information from other birders during the race. Exception: local Birdline can be used.
8. Only one vehicle can be used by the team. Members of the team must be in direct voice-contact during the whole race. Cardriver can be used, but team can't receive any bird-related information from the driver when he's not in the team.
9. Previous fieldwork in the race-area is allowed.

ISE LEITUD LIIKIDE ARVESTAMISE REEGLID

Ise leitud liigiks e. superspontaaniks (ingl. k. *self-found*) loetakse liiki, mille vaatleja on leidnud ise ilma eelinfo ja kõrvalise abita. Kui mitu vaatlejat märkavad lindu samaaegselt, siis saavad kõik vaatlejad liigist superspontaani.

Siit leiad võrdluseks Suur-Britannia *self-found* reeglid:
<http://www.surfbirds.com/uk250club.htm>

|

SPONTAANSETE LIIKIDE ARVESTAMISE REEGLID

Spontaansete liikide e. spondede nimekirja kogunevad liigid, keda linnuvaatleja on ise Eesti Vabariigi territooriumil oma elu jooksul spontaanselt (bongamata) leidnud. Enamikul juhtudel võrdub sponde määratlus superspontaanide definitsiooniga, kuid samas on palju ka juhtumeid, mis tekitavad eriarvamusi ja millele ei olegi ühest vastust.

Sponde tähendab, et oled antud liigi kas ise leidnud või oled olnud koos leidjaga retkel (kaasleidja). Sa ei ole selle liigi nägemiseks antud piirkonda eelinfo põhjal tulnud.

Erijuhtumid:

Tihti on oma enese sisetunde küsimus, mida lugeda spondeks. See on ehk üks tähtsamaid aspekte selle reeglistiku puhul. Paljudele olukordadele ei ole üheselt mõistetavat lahendust. Seega spondede reeglistiku puhul on tegemist pigem suunavate nõuannetega, kui range reeglistikuga.

1. Kui oled läinud vaatama teatud lindu eelinfo põhjal, siis tegemist pole spontaanse leiuga. Kas Sulle endale tundub, et tegemist oli spontaanse leiuga? Kas oled andnud oma panuse antud isendi leidmisel?

2. Lindu ei pea leidma ise, kui kuulud linnu leidnud retkeseltskonda. Näiteks rändevaatluspaigas, linnujaamas või muul analoogsel piiritletud alal leitud linnust saavad kõik leidmishetkel kohalolijad sponde. Pead olema andnud panuse linnu leidmisele.

Lisakommentaar:

Sõrve linnujaama spondepiirkonnaks loetakse linnujaama lähiümbrust kuni Suurrahuni ja Sõrve sääreni. Mõntu, Toretnina ja Loode ei kuulu spondepiirkonda, kuigi tegemist linnujaama vaatlusalaga. Pöösaspea neem ja Spithami küla on kokkuleppeliselt ühtne spondepiirkond.

3. Kui vaatleja leiab linnu ja kuuleb hiljem, et antud isend on leitud teise vaatleja poolt juba varem, siis saab linnust siiski sponde.

N: Ants näeb laupäeva hommikul Spithamis väiketrappi ja tähistab uue liigi saamist Roosta kohvikus. Seal telekast uudiseid vaadates näeb, et kuulus linnumees Mart on uudistes ja räägib kuidas ta reede õhtul Spithamis Eesti 2. väiketrapi leidis.

Paanikaks pole põhjust. Antsul polnud sellest vaatlusest mingitki eelinfot, seega tegemist on spontaanse leiuga.

4. Kui inimene tuleb vaatluspaigale ja paigalolijad annavad teada, et antud kohas on saabujale mingi uus liik, siis saab paigalesaabuja sponde. Eriti kui vaatleja oleks selle linnu ka iseseisvalt antud piirkonnast üles leidnud.

N: Ants tuleb Põõsaspeale ja seal staiav Mart ütleb, et neeme tipus kivide vahel on peidus randkiur. Ants torutab neeme tippu ja näebki randkiuru kivide vahel toitumas. Spontaanne leid kirjas, sest Ants ei tulnud seda liiki siia eelteate põhjal otsima.

5. Kui bongamispaigalt leitakse bongamisretke ajal lisaks teine sama liigi isend, siis on sponde saamine küsitav. Taas võib olukordi erinevalt tõlgendada. Arvesta:

- a) ühte ja sama isendit eri aegadel vaadeldes ei saa teoreetiliselt välistada, et on vaadeldud eri isendeid
- b) kohale on siiski tulnud eelinfo põhjal
- c) kui palju on antud isendil tegemist uue leitud isendi(te)ga. Ühes kohas võib päeva jooksul läbi rännata mitu sama liigi isendit.

N1: Põõsaspeal on vaadeldud itta rändavat vana tundrakauri. Mati kihutab tunniga kohale lootuses punkt saada. Teadagi on rändav kaur juba selleks ajaks Venemaa piiri ületanud. Aga üllatusena lendab kolme tunni möödudes neemest mööda noor tundrakaur. Siit saab võtta spontaanse liigi, sest sellel isendil polnud seost eelmise leiuga (v.a. antud vaatluskohas viibimine). Kui aga idast tuleb taas vana tundrakaur ja lendab edelasse, siis on võimalik, et tegu on esmalt nähtud isendiga ja see ei ole spontaanne leid.

N2: Eelnevat näidet värvulistele kohandades tuleb arvesse võtta see, et rändevooos olevaid värvulisi on sageli raske eristada. Samas piirkonnas liikudes võib sama liigi isendeid kohata üpris lähestikku, kuid samas on nad eraldiseisvad leiud. Näiteks tihaseparvedega kaasa liikuvad vööt-lehelinnud.

N3: Haversis nähakse kl. 15:00 karkjalga. Järgmine bongarite meeskond näeb lindu kl. 17:00. Mati teeb Haversi rannaniidul helikopertiga õnneliku maandumise kl. 18:30 ja üllatuseks täidab toru vaatevälja 2 karkjalga. Spontaanini siit siiski ei tule, kuna on võimatu välistada, et kaks eelnevat meeskonda vaatlesid eri isendeid. Lisaks on Mati tulnud antud liiki vaatama eelinfo põhjal. Kui Mati oleks antud juhul leidnud näiteks viis isendit oleks tõestatult tegemist uute isendite leidmisega. Kuid ka sellisest olukorrast ei võta enamik lindureid spontaanset punkti kuna olukord on natuke "moraalselt korruptiivne". Tegemist on sotsiaalse linnuliigiga ja hiljem leitud isenditel on seos esimeste leitud isenditega.

6. Kui vaatleja leiab eelnevalt leitud linnu totaalselt uuest paigast (relokalisatsioon), siis sellest vaatlusest saab sponde kui kahe leiukoha vahemaa on piisavalt suur, et linnu ümberpaiknemist on võimatu ette aimata. Arvesse tuleb võtta maastiku ja liigi omapära. Värvuliste ümberpaiknemist võib ette ennustada kilomeetri või paari ulatuses, samas haneliste ja suurte röövlindude puhul on loomulik, et bongatavat lindu otsitakse mitmete kilomeetrite ulatuses.

N: Haapsalu Tagalahel vaadeldakse kaelarõngaga kanada laglet ja Mart leiab sama isendi 2 päeva hiljem Põgarist. Mart saab sponde. Kuid sama isendi Pullapäält või

Tahult üles leides spondet ei saa, kuna lind tegutseb samas piirkonnas ("märgala süsteemis").

7. Haruldase liigi vaatlusest vanalt teadaolevalt pesitsusterritooriumilt ei saa spondet (N: *Kuressaare kaelus-kärbsenäpid, Vihterpalu madukotkad*). Kui kuskil pesitseb haruldane liik suurema populatsioonina, kui üks kindel paar ja territooriumite asukohad muutuvad, siis saab alalt liigi leides spontaanse punkti (N: *Meremäe valla väike-käosulased, Aardla kuldhänilased*) v.a. kui minnakse bongama mingit konkreetset isendit/paari/pesakonda. **Antud reegel on interpreteerimiseks kindlasti üks keerulisemaid ja arvesse tuleb võtta liigi omapära.**

8. Non-birderitelt saadud info põhjal leitud linnust ei saa spontaanse punkti isegi juhul, kui linnuliigi/perekonna määrangut saadud info põhjal teha ei saa.

9. Rändevaatlustest saab spontaanse punkti, kui lind on möödunud mõnest muust rändevaatluskohast ja sealt saadud info põhjal on lindu osatud oodata.

10. Rändevaatlustest ei saa punkti, kui lindu on mindud eelinfo põhjal ootama ja on vägagi kindel (sirgel rannajoonel on seda lihtne eeldada), et lind antud kohast järgnevalt möödub (N: merelinnud, röövlinnud). Kui eelinfo on liiga ebamäärane või kui liik määratakse oodatavast liigist oluliselt erinevaks liigiks võib vaatlusest võtta spontaani.

11. Kui bongatav liik määratakse teiseks liigiks, siis antud vaatlusest spondet ei saa, kui on vaadeldud sama isendit. Kui bongamispirkonnast leitakse bongamise ajal mingi teine haruldus, siis sellest liigist saab sponde.

ÖKOPUNKTIDE ARVESTAMISE REEGLID

1. Ökopunktiks loetakse jalgsi või muid lihasjõul liikuvaid sõiduvahendeid nagu jalgratas, sõudepaat, tõukeratas, suusad, rulluisud, hobune jne. kasutades registreeritud liigid. Ökopunktidest eristatakse öko-estereid ja öko-aastapunkte.

2. Vaatlusretki ei tohi teha mootorsõidukiga (k.a. hääletades ja ühistranspordiga).

3. Ülesõidupraamide kasutamine on lubatud (Saaremaale, Hiiumaale, Vormsile, Kihnule, Ruhnule jne.).

4. Linde ei või mootorsõidukiga valmis otsida. Teiste vaatlejate leitud lindude bongamine on lubatud.

5. Öko-esteritena arvestatakse vaatleja poolt elu jooksul registreeritud liike. Arvestuse pidamise aluseks on kodu või nn. pesa, kus vaatleja veedab reeglina enamiku oma uneajast Eestis. Kui vaatleja on kolinud, siis pesa muutub, kuid öko-esterite arvestuses kogutud punktide nimekiri jääb kehtima ja uue pesa uued liigid summeeritakse juurde.

6. Öko-aastapunktide arvestuses võib kasutada vaid ühte pesa. Kui vaatleja aasta jooksul kolib, siis tuleb valida üks kahest (või enamast) pesast.

7. Liik läheb kirja kui see on registreeritud marsruudil pesa-liik-pesa jälgides punktides 1-4 sätestatud põhimõtteid.

LINNUVAATLEMISE EETIKAST

- säilita linnu ja teda ümbritseva keskkonna puutumatus.

- liikudes eravalduses või kinnistel territooriumidel tuleb oma tegevusest ala omanikuga kokku leppida või teda probleemide vältimiseks teavitada. Käitu looduskaitsealadel vastavalt seatud reeglitele. Sellega väldid linnuharrastusele halva maine tekkimist. Kinnistel aladel võib alati kokkuleppel territooriumi haldajatega organiseeritud bongamise korraldada.

- lindu ei pea püüdma, kui see pole määramiseks vajalik.

- lindu ei pea pildistama/filmima, kui see on kahjulik linnule/keskkonnale. Digiscoping meetodil saab lindudest ka väga suurtelt distantsidelt ilma lindu häirimata pilte teha.

- püütud lindude puhul tuleb teha kõik rõngastus- ja kirjeldustoimingud, vajadusel pildistamine ja seejärel lind vabastada võimalikult kiiresti. Lindu ei tohi asjatult kinni hoida, et teised linnuharrastajad "liigi kirja saaks" (v.a. kui määramisel on eksperdi abi vaja ja samas on tagatud linnu heaolu).

- eriti hoolas peab olema pesitsevate lindude kaitsmisel ja tuleb kaaluda, kas on mõistlik harulduse pesitsemisest avalikkusele infot levitada (teate võib linnuvaatlejate ringkonda edastada pärast pesitsusperioodi lõppu), kuid HK-le teata vaatlusest võimalikult ruttu, et vajadusel saaks HK liikmed määrangut kontrollida või lisaküsimusi esitada. Hoiu pesadest ja pesitsuskolooniatest kaugemale.

- jaga oma leidmisrõõmu ka teiste linnuhuvilistega ja edasta teade harulduse leidmisest kiiresti, kui oled kindel, et lind ega teda ümbritsev keskkond ei saa häiritud. Ära hirmuta lindu piirkonnast minema! Kui potentsiaalse harulduse määrang jääb maastikus näiteks ajapuudusel kinnitamata, siis teata siiski oma leiust, et keegi saaks määrangut kontrollima tulla.

- reeglina täidab harulduse kohta ankeedi linnu leidja, kuid ära jää sellele lootma. Kui sa pole kindel, kas HK-le on vaadeldavast haruldusest ankeet saadetud, siis täida see ise. Tihti jäävad ankeedid tegemata just neist isendeist, keda on paljud inimesed vaatamas käinud.

- peibutamisele tuleb olla väga vastutustundlik. Arvesse tuleb võtta, mis liiki, mis ajal, kui kaua ja mis eesmärgil peibutatakse. Pesitsusajal on linnud peibutamisele eriti tundlikud ja siis tuleb peibutamist eriti vältida.